

LUKÁCS BARBARA

Nekropolisz

LANCZKOR GÁBOR: SARJERDŐ

*„Vízet lélegzel a levegőből, és mire hozzá-
szoknál, ott vagy, honnét az anyaméhbe ju-
tottál, úszó.”*

(Sarjerdő, 8)

„Zsibbadt séta voltál a boltig, élet.”

(Simon Márton: Szabadságaink)

Lanczkor Gábor két évvel ezelőtt egy monumentális pályaösszegző kötetet rakott össze, a természetből teremtdő művészetéről és a művészetből táplálkozó emberről, lírai alkalmása viszont azóta, bázisugrásként merészkedett tovább a Hegyestű bazaltorgonáiról. Legfrissebb könyvének témaválasztása szokatlannak tűnhet, ám a kötet felén túljutva egyértelmű, hogy aktuálisabb és örökérvényűbb nem is lehetne most a temetők, a temetkezési helyek és a kultúrtörténet inspirálta, a halál ihletésében születő, vaskos prózaversgyűjteményénél.

A *Sarjerdő* szövegei ugyanis nem egyszerűen valamelyik elhunyt művész életműve iránti tiszteletből íródtak, mert a kötet ihletője, központi témája és kiindulópontja maga a halál és az erre adott költői reflexió. A halálban mindannyian egyenlők vagyunk, a halál mindannyiunk számára ugyanolyan ismeretlen ott-hontalan otthon, mégis a halál és az elmúlás életünk legnagyobb tabuinak egyike. A szex, a menstruáció, a születés és a halál különleges, mégis tabusított dolgok, míg leginkább arra törekszünk, hogy a legutóbbit kimaxoljuk földi tartózkodásunk során, az előbbi négyről legtöbbször még beszélni sem illendő.

Régen a halálra való felkészülést az elkárhozástól való félelem határozta meg, mára meghalni ugyanolyan tabuvá vált, mint vajúdni majd megszülni; csak essünk túl rajta és ha lehet, felejtjük el minél hamarabb, tegyünk úgy, mintha minden ugyanúgy menne tovább, mint azelőtt.

Az ókor különféle halottaskönyvei vagy a középkorban az ars moriendi hagyományainak köszönhetően még széles körben ismert volt a meghalás művé-

Jelenkor Kiadó
Budapest, 2021
228 oldal, 2999 Ft

2022. március

szete, ez mára feledésbe merült. Pedig sokakon segíthetne a Tibeti Halálmeditációk tanítása, miszerint egy tudatállapot-változással egybekötött tanulási folyamatra – halálmeditációra – van szükségünk ahhoz, hogy megszűnjön halálfélelmünk, tudatunk pedig kitáguljon és „hozzászokjon” a másvilághoz.

A 2020-ban érkező világvárvány tömegeket kényszerített arra, hogy megváltoztassák a halállal való kapcsolatukat, és hogy egy addig távolinak, beláthatatlan idő múlva bekövetkező eseménynek közeli személei legyenek. A közel(ebb)ről átélt halál, a testközeli megtapasztalt veszteség bebizonyította, hogy a halottkultusz ma is ugyanúgy érvényes, átélhető (és átélendő), sőt, a tabuhoz való közelítés képzeletbeli falakat bont, „hozzászoktat” a másvilághoz. Egy temetőben végigvitt, a halottra való emlékezés meditatív aktusa a mai *memento mori*, a halálra való emlékezés viszont a nap végén nem a halálra, hanem az életre emlékeztet, hiszen korok, történetek, városok élő tablóként egymás mellé montírozva adnak tanúbizonyságot arról, hogy milyen élni és meghalni.

A sarjerdők a fakivágás után visszamaradt tuskókról, gyökerekről vagy törzsrészekről erednek és bár fáikat legtöbbször csak tűzifának használják, gyökereik a múltból ered, egy régvolt erdő mementójaként. Ilyen lehet egy temető természeti metaforája, gyökerek helyett a földben bomló testekkel, melyek különböző biológiai folyamatoknak hála gazdagítják a talajt, így „visszaforgatva” az élők közé azt, ami egyszer maga is életben volt, csak épp a fölötte lévő földkupac másik oldalán.

A *Sarjerdő* prózaversei rendhagyó epifátumok, sírfeliratokat kiegészítő emléktáblák, melyekben ugyanolyan fontos szerepet kap az elhunyt személy, mint maga a táj, ahol elföldelték. A kötet szerkesztésében is szervezőelvet kapnak ezek a terek, a Lanczkor életében is fontos szerepet játszó helyszínek osztják fel a temető- vagy halálmeditációk sorrendjét. A hosszú idő alatt megtett, barangolásból induló utak különféle földrajzi helyeken és lelki minőségekben, mélységekben zajlanak. Kiolvashatatlan sírkövektől az irodalom- és művészettörténet nagyjain (Dsidá Jenő, Vörösmarty Mihály, Faludy György, Goya) a történelem jelentős és hozzájuk képest jelentéktelen alakjain (Dózsa György, Kádár János, Görgey Arthur, Gandhi, Andy Vajna) vagy éppen közeli hozzátartozókon át az élők soraiból mára már hiányzó pályatársak (Térey János, Borbély Szilárd vagy Eric Johnson) sírjainál születnek a *Sarjerdő* szövegei, melyeket a már említett temető- vagy halálmeditáció mivoltukon túl áthat egy furcsa érzés a kollektív emlékezetről. A temetőben tett látogatás előhív valamiféle időtlenséget, hiszen az évtizedek vagy évszázadok óta egy helyen álló sírkamrának sosem mi vagyunk az első, és nem is mi leszünk a legutolsó látogatói. Még sokan eltekintenek majd hozzánk hasonlóan innen a messzeségbe vagy elidőznek egy közelben álló fa törzsén, esetleg megéreznek egy fuvallatot, amihez hasonlót más mások is éreztek előttük.

Hasonlókat átélve leszünk részesei valaminek, ami átível földrészekben, vallásokon és korokon, amit Don DeLillo a következőképpen fogalmaz meg *Fehér zaj* című, halálfélelemmel átítatott apokaliptikus-egzisztencialista regényében: „Itt lenni bizonyos értelemben nem más, mint spirituális önfeladás. Csak azt látjuk, amit mások is látnak. Ugyanazt, amit azok az ezrek láttak, akik megfordultak már itt, és azok, akik ezután jönnek majd. Tudomásul vesszük, hogy egy kollektív percepció részeseivé válunk. Ez pedig óhatatlanul befolyásolja a látásunkat. Bizonyos értelemben vallási élmény, mint a turisztika mindig.” (26) Ennek a kollektív percepciónak az érzése hatja

át a *Sarjerdő* szövegeit, melyek egy adott helyen meghatározott tárgyakhoz (a sírkövekhez) és rajtuk keresztül a múlthoz, majd egyszerre annak elmúlásához és továbbéléséhez kötődő mnemotechnikai gyakorlatokká válnak a befogadóban. Emiatt lehetséges, hogy nem minden szöveg jelöl egy a valóságban is létező sírt. Vannak darabok, melyek a személyes emlékezet egy-egy fontos helyéhez kötődnek, amik a külső szemlélő számára érdektelennek, de legalábbis jelöletlennek tűnhetnek a valóság síkjában. Ilyen például a cseresznyefa a 184. oldalon, ami tanúja volt egy nagyapa búcsújának addigi életétől, vagy ilyen a rohonci *Keresztpajta* (189), ahol kétszáz zsidót végeztek ki, majd temettek el a közelben gyalázatos körülmények között 1945-ben.

Lanczkor legújabb kötete a továbbgondolások könyve is abban az értelemben, ahogyan egy sír előtt elgondoljuk az ott fekvő életét, olvasást követően pedig lázasan informálódunk a megidézett halottakról, az általunk eddig nem vagy csak nem eléggé ismert egykori férfiakról és nőkről. Kik voltak, hogyan éltek? Mi maradt belőlük? És mi lett a tájból, ahol egykor meghaltak? A *Sarjerdő*ből nehéz 1-1 prózaverset kiemelni, mert mindegyik a maga egyediségében kiemelkedő. Akárcsak azok a gondolatok, amik egy temetői séta során fognak el bennünket a korai szürkületben az avart rugdosva, saját életünkről és halálunkról.